

Кірієнко Анастасія Володимирівна,
студент навчально-наукового інституту
права та психології Національної
академії внутрішніх справ
Науковий керівник
кандидат юридичних наук, доцент
кафедри криміналістики та судової
медицини Національної академії
внутрішніх справ **Патик Л. Л.**

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ

Збройна агресія російської федерації призвела до ряду викликів для здійснення кримінального провадження на території України. Ведення активних бойових дій та відсутність у правоохоронних органів України доступу до територій, де було вчинено кримінальні правопорушення, зумовлюють виникнення проблем на етапі здійснення досудового розслідування, зокрема огляду місця події. Особливості огляду в умовах воєнного стану полягають в тому, що його учасникам потрібно дотримуватись заходів безпеки, оскільки ситуація у безпосередній близькості до військових дій, а також під час оголошення повітряної тривоги може у будь-який час змінитись на небезпечну для життя [4, с. 348].

Одним із ключових завдань правоохоронних органів є не лише виявлення, але й ретельне документування кримінальних правопорушень, пов'язаних із збройною агресією росії проти України.

Так, відповідно до частини 1 статті 237 Кримінального процесуального кодексу України з метою виявлення та фіксації відомостей щодо обставин вчинення кримінального правопорушення слідчий, прокурор проводять огляд [1]. Тактика огляду місця події взагалі та під час досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних зі збройною агресією проти України, зокрема представлена криміналістичними рекомендаціями щодо особливостей проведення вказаного різновиду слідчих (розшукових) дій на кожному з його етапів – підготовочному, робочому та заключному.

Розглянемо особливості кожного етапу проведення огляду місця події, що зумовлені кримінально-правовою та криміналістичною характеристиками кримінальних

правопорушень, пов'язаних зі збройною агресією проти України, що знаходять своє безпосереднє відображення в обстановці місця події та слідовій картині вказаних правопорушень.

Особливостями підготовчого етапу проведення огляду місця події під час досудового розслідування воєнних кримінальних правопорушень є забезпечення безпекової складової, правильний вибір сил і засобів для всебічного дослідження місця події з метою виявлення, фіксації та вилучення максимальної кількості слідів злочину й іншої доказової інформації.

Так, обов'язковою умовою залучення особового складу до заходів з ліквідації та документування наслідків обстрілу є проведення інструктажу із заходів особистої безпеки на місці події, забезпечення відповідним захисним екіпіруванням та засобами індивідуальної безпеки. Тому учасники огляду забезпечуються засобами індивідуального захисту (рукавичками, спецодягом, дихальними масками, респіраторами та ін.), у тому числі балістичного захисту (бронежилетами, шоломами), броньованими машинами тощо [5, с. 253].

Приміром, за наявності загрози повторного удару під час роботи на місці події обов'язковим є використання засобів захисту, а під час ракетних ударів робота слідчих біля вирви здійснюється в засобах захисту органів дихання, очей і шкіри.

Окремо слід звернути увагу на те, що для забезпечення безпеки членів слідчо-оперативної групи (далі – СОГ) та запобігання можливим остаточним руйнуванням приміщень і споруд, пошкодженням унаслідок вибуху, під час огляду цих приміщень необхідно надавати перевагу використанню дистанційних засобів фото-, відеозйомки, особливо всередині масивних ангарів, сховищ тощо [3].

Ще однією з передумов для продуктивного проведення огляду місця події є правильне визначення його учасників і їхніх функцій. За загальним правилом, огляд місця події проводиться СОГ, однак склад цієї групи під час досудового розслідування воєнних кримінальних правопорушень визначається керівником із урахуванням:

1) об'єкта, що є місцем події. Такими об'єктами можуть бути: облаштоване приміщення катівні і місце масового розстрілу цивільних громадян, колона або скупчення розстріляних автомобілів, місце обстрілу або влучання снаряду ракетної артилерії, масового поховання цивільних осіб;

2) меж об'єкта і ймовірної кількості слідів;

3) наслідків кримінального правопорушення (пожежа, вибух, наявність трупів, постраждалих осіб, котрі потребують екстреної медичної допомоги та/чи звільнення з-під завалів тощо);

4) способу вчинення кримінального правопорушення, пов'язаного зі збройною агресією проти України.

Для участі в огляді за необхідності залучаються інші учасники: сапери Збройних Сил України, працівники ДСНС, кінологи зі службово-пошуковими собаками, місцевий провідник, фахівець з оцінювання вартості майна, працівники моргу або волонтери, які доставлятимуть трупи оглянутих осіб, та особи (волонтери), які проводитимуть роботи з розкопування могил [2, с. 22].

Окремо слід наголосити, що члени СОГ працюють у взаємодії з військовослужбовцями Збройних Сил України та Сил територіальної оборони Збройних Сил України з кількох ключових причин:

1) забезпечення безпеки (у багатьох випадках місця подій після бойових дій можуть залишатися небезпечними через мінування, нерозірвані боєприпаси, або продовження бойових дій поблизу. Військовослужбовці мають навички та обладнання для забезпечення безпеки членів СОГ під час огляду);

2) контроль за ситуацією на лінії фронту: (військові часто першими займають території після бойових дій, тому вони мають важливу інформацію про обстановку, що сприяє ефективній роботі слідчо-оперативної групи. Це дозволяє швидше визначити місця скоєння кримінальних правопорушень, зібрати докази і зафіксувати наслідки агресії);

3) спільна координація дій: (співпраця між СОГ і ЗСУ забезпечує ефективну координацію при зборі доказів та документуванні воєнних кримінальних правопорушень, що необхідно для подальших судових процесів як у національних судах, так і в міжнародних).

Робочий етап огляду місця події під час досудового розслідування злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України, полягає у здійсненні фіксації місця події та прилеглої до нього території, основних вузлів та окремих слідів злочину за допомогою технічних засобів; проведенні обстеження місця події за напрямом і у спосіб, що визначаються залежно від вибраного методу огляду, описі обстановки місця події в цілому й окремих

його об'єктів (пошкоджених споруд, транспортних засобів, місць масових поховань цивільних осіб, трупів, вирв, решток боєприпасів тощо); вилученні й упакуванні виявлених на місці події слідів, зразків і проб. Якщо в умовах збройного конфлікту місце вчинення кримінального правопорушення було знищене або пошкоджене, то прокурору/слідчому необхідно вжити заходи щодо отримання фото/відео/схем цього місця [5, с. 255–256].

Окремо слід наголосити, що перед тим як переміщати тіла жертв або докази, прокурору/слідчому необхідно забезпечити, щоби місце злочину повністю було задокументоване, сфотографоване та складена його схема.

Заключний етап полягає у фіксації ходу та результатів огляду місця події під час досудового розслідування злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України, та здійснюється з дотримання вимог ст. ст. 104–107, 615 КПК України. При цьому головним критерієм під час вибору способу та методу фіксації має бути максимально допустима швидкість його реалізації з огляду на небезпеку тривалого перебування членів СОГ у зоні можливого повторного ураження.

Основним засобом фіксації огляду місця події є детальне відображення його ходу та результатів у відповідному протоколі. Зокрема, у протоколі огляду місця події під час досудового розслідування злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України, окрім загальних відомостей зазначають:

1. наявність або відсутність на місці події воронки та їхні параметри;

2. масштаби та характер руйнувань; наявність слідів вибуху на предметах;

3) наявність залишок мін/снарядів/ракет, їхні довжину, діаметр, кут нахилу у воронці, координати та їхнє розташування відповідно до сторін світу тощо;

4) втрати серед мирного населення (загиблі та поранені), знищені будівлі/об'єкти, пошкоджені будівлі/об'єкти;

5) наявність слідів, що свідчать про переміщення об'єктів (транспортних засобів, трупів, уламків) на місці події до початку огляду, координати та їхнє розташування відповідно до сторін світу;

6) місце виявлення трупа (вказується на мапі населеного пункту), положення тіла до нерухомих об'єктів, іншої обстановки навколо трупа, стан трупа, візуально виявлені тілесні

ушкодження, трупні явища, особливі прикмети, одяг, сліди тортур та катувань, виявлені на трупі (описуються деталізовано), ймовірні причини смерті: вогнепальні поранення, удушення, порізи (відрізання частин тіла) [2, с. 25].

Результати проведення огляду місця події під час досудового розслідування злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України, також можуть бути оформлені у вигляді фототаблиць, аудіо-, відеозаписів, схем обстрілу з обов'язковою прив'язаністю до сторін світу, що виготовляє спеціаліст із питань озброєння; письмових пояснень спеціалістів, які брали участь у проведенні огляду, тощо котрі долучаються до протоколу як додатки [5, с. 256].

Отже, проведення огляду місця події під час досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних зі збройною агресією росії проти України, вимагає дотримання специфічних тактичних і організаційних заходів. Умови активних бойових дій, небезпечна обстановка на місцях обстрілів та масштабні руйнування створюють додаткові виклики для правоохоронних органів. Основними аспектами успішного огляду є забезпечення безпеки учасників, правильний вибір спеціалістів для документування доказів і ретельна фіксація всіх обставин кримінального правопорушення.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

2. Пам'ятка для курсантів закладів вищої освіти МВС України з документування злочинів, пов'язаних із збройною агресією РФ проти України : практич. посібник / кол. авт.-уклад. : О. А. Моргунов, О. М. Музичук, В. В. Романюк та ін. ; упоряд. : В. О. Невядовський ; за заг. ред. В. В. Сокурєнка ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2023. 42 с.

3. Пам'ятка щодо проведення огляду місця події після застосування окремих видів озброєння. Пам'ятка щодо особливостей організації і проведення слідчих (розшукових) дій під час розслідування нападів (обстрілів) на цивільне населення та об'єкти цивільної інфраструктури. Київ : Офіс Ген. прокурора України; Тренінговий центр прокурорів України, 2022. URL:

<https://docs.google.com/document/d/1BIllyJn2ulttAfm6si6xhaFCaohG17GhL/edit>

4. Пиріг І. Використання спеціальних знань під час розслідування злочинів, учинених в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. Спеціальний випуск, 2022. № 2. С. 347-352.

5. Пчеліна О. В., Фоміна Т. Г. Особливості проведення огляду місця події під час досудового розслідування злочинів, пов'язаних зі збройною агресією проти України. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 2. С. 251-259.

Коваль Анна Іванівна,

здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра навчально-наукового
інституту № 1 Національної академії
внутрішніх справ

Науковий керівник

кандидат юридичних наук, доцент
кафедри криміналістики та судової
медицини Національної академії
внутрішніх справ **Патик Л. Л.**

ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Аналізуючи українське законодавство, нормативно правові акти та наукові праці слід зазначити, що криміналістичне забезпечення є відносно новим терміном у криміналістичній науці. Криміналістичне забезпечення – це система методів, засобів, прийомів з різних напрямів криміналістики (техніки, тактики, методики), що базуються на загальнотеоретичних засадах криміналістики та спрямовані на виконання завдань розслідування та запобігання кримінальним правопорушенням [3, с. 224]. Тобто, під криміналістичним забезпеченням слід розуміти комплексну діяльність, яка включає в себе врахування багатьох чинників, обставин пов'язаних з застосуванням різних засобів розслідування кримінальних правопорушень.

У науковій літературі криміналістичного спрямування поняття «забезпечення» використовується з 1980-х років в контексті техніко-криміналістичного забезпечення. Виділяють